

5 skyrius

Besitelkiantys debesys, 1934 m.

Romoje Hitlerio paskyrimas 1933 m. į Vokietijos kanclerio postą buvo sutiktas be entuziazmo. Italai laikė nacizmą grubia ir kraštutine fašizmo versija. Visi puikiai žinojo apie didžiosios Vokietijos pretenzijas į Austriją ir Pietryčių Europą. Mussolinis numatė, kad nė viename iš šių regionų Italijos ir naujosios Vokietijos interesai nesutaps. Ir jo prognozė netrukus pasitvirtino.

Viena karščiausių Hitlerio svajonių buvo prijungti Austriją prie Vokietijos. Jau pirmame „Mein Kampf“ puslapyje jis rašė: „Vokiška Austrija privalo grįžti į savo didžiosios tėvynės Vokietijos prieglobstį.“ Todėl vos tik atėję į valdžią Vokietijoje 1933 m. sausio mėnesį, naciai vis žvilgčiojo į Vieną. Hitleris vis dar negalėjo sau leisti konfliktuoti su Mussoliniu, kuris garsiai skelbėsi Austrijoje turįs interesų. Kariniu požiūriu Vokietija vis dar buvo silpna, todėl nors naciai skverbėsi į šią šalį ir vykdė joje pagrindinę veiklą, jie turėjo būti atsargūs. Tačiau spaudimą Austrijai jie ėmė daryti nuo pat pirmųjų savo atėjimo į valdžią mėnesių. Iš Austrijos vyriausybės buvo nuolat reikalaujama įtraukti Austrijos nacių partijos – Vokietijos satelitės – narius į ministrų kabinetą ir paskirti juos į svarbius postus vyriausybėje. Bavarijoje

1934 m. Viena. Austrijos kariuomenės daliniai apšaudė ginkluotų socialistų pozicijas.

organizuotas specialus Austrijos legionas, kuriame austrų naciai buvo mokomi karybos. Naciai rengė sprogdimus geležinkeliuose ir turizmo centruose, iš lėktuvų žarstė propagandinius lapelius virš Zalcburgo ir Insbruko, trikdydami ramų gyvenimą šalyje. Austrijos kancleriui Dollfussui reikėjo atsispirti dviem vienodai pavojingoms grėsmėms – socialistų, kurie siekė paimti valdžią šalyje, ir Vokietijos, kuri kėsinosi į Austrijos nepriklausomybę. Pavojai Austrijos valstybei grėsė iš visų pusių. Sekdami blogu savo bendraminčių Vokietijoje pavyzdžiu, Austrijos socialistai suformavo savo kariuomenę, kuri teikė jiems galimybę pažeisti rinkėjų valią. Dollfussui rūpesčių išties netrūko. 1933 m. vienintelė šalis, į kurią jis galėjo kreiptis pagalbos ir iš kurios jis jau gavo patikinimą, kad parama jam bus suteikta, buvo fašistinė Italija. 1933 m. rugpjūtį Dollfussas Ričonėje susitiko su Mussoliniu. Jiedu užmezgė glaudžius asmeninius ir politinius ryšius. Manydamas, kad užsitikrino Italijos paramą, Dollfussas pradėjo puolimą prieš vieną priešų grupę – Austrijos socialistus.

1934 m. sausį pagrindinis Mussolinio patarėjas užsienio politikos klausimais Suvichas, norėdamas perspėti Vokietiją, apsilankė Vienoje ir viešai pareiškė, kad Italija remia Austrijos nepriklausomybę. Po trijų savaičių Dollfusso vyriausybė ėmėsi veiksmų prieš Vienos socialistų organizacijas. Heimverui, vadovaujamam majoro Fey'aus, Dollfusso

bendrapartiečio, buvo įsakyta nuginkluoti neteisėtą karinį susivienijimą, pavaldų Austrijos socialistams. Jo nariai įnirtingai priešinosi ir vasario 12-ąją sostinėje prasidėjo kovos. Per keletą valandų socialistų pajėgos buvo sutriuškintos. Šie įvykiai ne tik suartino Dollfussą su Italija, bet ir padėjo pasirengti vykdyti kitą jo uždavinį – neleisti naciams plėsti savo įtakos ir užkirsti kelią jų sąmokslams. Kita vertus, daugelis pralaimėjusių socialistų ir komunistų iš nuoskaudos perėjo į nacių stovyklą. Kaip ir Vokietijoje austrų katalikų ir socialistų nesantaika išėjo į naudą naciams.

* * *

1934 m. viduryje Jo Didenybės vyriausybė iš esmės vis dar galėjo pažaboti nacių nerizikuodama įsivelti į karą. Veikdama per Tautų Sąjungą išvien su Prancūzija, ji visada galėjo daryti didžiulį spaudimą nacių judėjimui, kurį vokiečiai tuo metu vertino labai prieštarinčiai. Tai nebūtų sukėlę kraujo praliejimo. Tačiau palankus momentas jau buvo besibaigęs. Nacių valdoma Vokietija vis labiau stiprėjo. Vis dėlto, kad ir kaip tai atrodo neįtikėtina, didžiąją dalį šių lemiamų metų MacDonaldas, remdamasi politine Baldwino įtaka, toliau siekė įtikinti nuginkluoti Prancūziją. Keletą kartų dėl Vokietijos grėsmės Europos valstybės pabandė susivienyti. 1934 m. vasario 17 d. Anglijos, Prancūzijos ir Italijos vyriausybės paskelbė bendrą deklaraciją, kuria pareiškė remiančios Austrijos nepriklausomybę. Kovo 17 d. Italija, Vengrija ir Austrija pasirašė vadinamąjį Romos protokolą, numatantį tarpusavio konsultacijas kilus grėsmei vienai kuriai nors iš trijų susitarties šalių. Bet Hitleris vis stiprėjo, gegužę ir birželį naciai visoje Austrijoje dar aktyviau ėmėsi ardomosios veiklos. Dollfussas iš karto pranešė apie jų teroristinius išpuolius Mussolinio vyriausiajam patarėjui užsienio reikalų klausimais Suvichui, atkreipdamas dėmesį į neigiamą jų poveikį Austrijos prekybai ir turizmui.

Gavęs šią informaciją, Mussolinis birželio 14-ąją atvyko į Veneciją savo pirmam susitikimui su Hitleriu. Vokietijos kancleris, vilkintis rudu lietpalčiu ir su veltine skrybėle, vos tik išlipęs iš lėktuvo atsidūrė tarp fašistų žvilgančiomis uniformomis, kurių priešaky stovėjo išsipustęs ir drūtas dučė. Pamatęs svečią Mussolinis sušnibždėjo savo adjutantui: „Man jis nepatinka.“ Per šį keistą susitikimą jiedu tik bendrai pasikalbėjo, abu girdami Vokietijos ir Italijos pavyzdžio diktatūros privalumus. Mussoliniui aiškiai nepatiko nei jo svečio išvaizda, nei kalbos maniera. Bendrą savo įspūdį jis išsakė dviem žodžiais: „Plepus vienuolis.“ Tačiau jam pavyko išpešti iš Hitlerio šokių tokių patikinimų, kad Vokietija sumažins spaudimą Dollfussui. Po susitikimo Mussolinio žentas Ciano žurnalistams pasakė: „Pamatysite – dabar jokių išpuolių nebebus.“

Tačiau Vokietijos ardomoji veikla Austrijoje kuriam laikui nutrūko ne dėl Mussolinio žavesio, o dėl to, kad Hitleris buvo užsiėmęs savo vidaus reikalais.

1934 m. Venecija. Vokietijos fiurerio A. Hitlerio ir Italijos dučės B. Mussolinio susitikimas.

